

dvě stě stříbrných. A zajímá-li tě, moudrý čtenáři, jak byl štědrý, věz: biskupský plášť nikdy nenosil po celý rok, nýbrž jeden, zimní, dával o Velikonocích a druhý, letní, na svátek svatého Václava svým kaplanům. Věz také, že tak štědrý býval i v ostatních darech.²⁶⁰

Po jeho smrti roku 1091 dne 4. března byl zvolen biskupem Kosmas²⁶¹ jak od krále Vraislava, tak od veškerého duchovenstva i lidu českého. Stalo se tak za vlády císaře Jindřicha III., jenž však za těch časů vyřizoval císařské záležitosti v Lombardsku.

Kapitola XLIII.

Téhož roku, dne 17. dubna ve středu,²⁶² druhý týden po Velikonocích, shořel kostel²⁶³ svatých mučedníků Víta, Václava a Vojtěcha na Pražském hradě.

[A v zimě nebylo sněhu ani deště.]²⁶⁴

Téhož roku se král Vratislav velmi rozhněval na svého bratra Konráda, a protože nezapomněl na vzájemnou lásku, strasil synům svého bratra Oty, Svatoplukovi a Otlíkovi. Král je totiž vypudil z otcovského dědictví²⁶⁵ a dal hrad Olomouc i jiné hrady svému synu Boleslavovi, toho však zanedlouho poté, dne 11. srpna na řečeném hradě zachvátila předčasná smrt.²⁶⁶ Ona trojice bratří, Jaromír, Ota a Konrád, zachovávala za života takovou jednomyslnost, že král je nemohl žádnými úskoky od sebe odtrhnout. A stejně jako prý se lev bál tří býčků, když stáli se sraženými rohy dohromady, tak se ani král nikdy neodvážil napadnout své bratry. Když však viděl, jak je Konrád po smrti svých bratří osamocen a zcela zbaven podpory svých bratrů, vtrhl s vojskem na Moravu, aby ho vypudil z území, jež mu právem připadlo losem i provazcem dědictví,²⁶⁷ uděleným mu jeho otcem.²⁶⁸ Král tedy přitáhl ke hradu Brnu a tam, když stál uprostřed mocných země, nařídil místo dokola oblehnout. Když stanovil místa, kde má který předák postavit stany, vilik Zderad, což byl ošemetný člověk,²⁶⁹ mrkl po straně na krále a učinil na mladého Břetislava, stojícího mezi předními muži před otcem, hanlivou narážku: „Pane králi, poněvadž si tvůj syn v létě rád hraje a koupá se v řece, je-li tvé milosti libo, ať si postaví se svými lidmi stany podle řeky na této straně hradu.“²⁷⁰ To řekl proto, že před nějakým časem v Sasku, když se řečený jinoch

v poledne koupal v řece, je znenadání překvapili a napadli nepřátelé, jak jsme svrchu pověděli.

To slovo velmi hluboko utkvělo v mysli toho jinocha²⁷¹ a tolik ho bolelo, jako kdyby mu jedem kalený šíp poranil srdce. Ve smutku odešel do tábora a nepožil jídla, dokud nevyšly hvězdy. Za tmavé noci pak svolal své druhy, otevřel jim rány svého srdce a ptal se na radu, kterak by se mohl nešlechetnému vladaři pomstít. A téže noci poslal též tajně k svému strýci Konrádovi, zpravil ho o své poháně i o tom, kdo se jí dopustil, a prosil ho o radu, co činit. On odpověděl: „Znáš-li sebe, kdo jsi, neboj se uhasit oheň, který mne neméně pálí než tebe. Nedbat totiž té věci by nebylo chvalitebné.“ Neboť Konrádovi nebylo neznámo, že to všechno činil král na základě rady Zderadovy. Když posel vyřídil Břetislavovi strýcova slova, všichni se zaradovali, souhlasili a chválili míněný knížete, jako by od Boha jim bylo dáno, poněvadž i oni sami dříve k téměř radili. Co více? Celou tu noc se konala rada o věci, jež se ráno dokonala.

Kapitola XLIV.

Za svítání Břetislav řečenému vilikovi vzkázal, že by se s ním rád sešel k tajné poradě, kde mu líbo. Ten nic zlého netušil, vzal s sebou předáka Držimíra a toliko sami dva vyšli. Jakmile je mladík zdáli spatřil, vyběhl jim naproti, jen co by kamenem dohodil. Dal totiž svým bojovníkům znamení, aby, jak mu vřhne svou rukavici na prsa, učinili, co slíbili učinit. Potom mu krátce vyčetl, čím ho velmož častokrát urazil, a dodal: „Hle, důvěru, kterou jsem ti slíbil, odvolávám,“ obrátil koně a vhodil mu do tváře rukavici. Jako když rozružený lev zdvihne hřívu, spustí ocas, uzlem na jeho konci šlehá se do čela a ostnem, jež má pod ocasem, se bodá do zadku, žene se proti všemu, co mu stojí v cestě,²⁷² právě tak ihned vyskočí ze zástupu jinoši ozbrojení a plní ohně, Nožislav a jeho bratr Držikraj, synové Lubomírovi, a třetí Bořša, syn Olenův. I vyzdvihnou vysoko trojím kopím Zderada, který se marně pokoušel o útěk, a udeří jím jako otepí o zem. Kopyty svých koní ho pošlapou, opět a opět do něho bijí a pak přibodnou jeho tělo kopími k zemi. A tak dne 11. července Zderad,

přítel štěstěny klamně, byl z vrcholu jejího kola

stržen takovou smrtí.

Předák Držimír příběhl zsinálý do tábora a oznámil králi, co se stalo. Král jediný Zderada želel a plakal, a všichni mladíka chválili, ač si netroufali chválit ho veřejně. Břetislav však přenesl svůj tábor nedaleko za jeden vršek stranou od druhých a za ním šla větší a sta-
tečnější část vojska.

Kapitola XLV.

*Zatím choť Konrádova, jež Wüpirk jménem svým stula,*²⁷³

jedna z počtu moudrých žen, přišla bez vědomí svého choťe do krá-
lova tábora, a když mu byla ohlášena, svolal král předáky do shro-
máždění. Když ji předvolali, stanula před králem. Její tvář tonula
v slzách a vzlykání v ní dusilo slova, až konečně nabrala síly a takto
promluvila:

„Já tvou, milény králi, už nehodná švagrovou slout,

ke tvým kolennům s prosbou jsem nijak nepřišla maně“

a padla na tvář a klaněla se králi.²⁷⁴ Povstala na jeho pokyn a pra-
vila: „Pane můj a králi, nenajdeš v těchto končinách žádný podnět
k válce, žádně vítězství z bitvy si odsud neodneseš: vedeš válku více
než občanskou.²⁷⁵ Pokud jsi však nás a naše statky určil za kořist
svým vojákům, stejně tak na sebe obraciš své šípy, když svého bra-
tra, jemuž jsi povinen ochranou, odíráš krvavou loupeží. Na Boha
vpadá, kdo své napadá. Neboť ať je kořist, které zde daleko na svých
hranicích hledáš nabyt, jakákoli, ukáží ti lepší, která leží uprostřed
tvého království. Nikde se lépe neobohatíš ani se více nezvelebíš
než v pražském podhradí a v ulici vyšehradské. Tam jsou Židé, kteří
mají plno zlata a stříbra, tam jsou ze všech národů nejbohatší kupci,
tam jsou nejzámožnější peněžníci, tam je tržiště, na němž se tvým
vojákům dostane přebohatě bohaté kořisti. Anebo chceš-li vidět,
kterak hořela Trója, nikde nevidíš Vulkána zuřit více, než až uziříš,
jak oba řečené hrady hoří.²⁷⁶ Možná namítneš: „To je mé.“ A to zde,
co nepřátelsky hubíš, či asi je? Což nejsme my tvoji, a co máme,
tvé? Pakli však brousíš své blesky jen a jen na hrdlo svého bratra,
kež jsi dalek toho, abys byl pokládán za druhého Kaina. Bez újmy

tvé milosti otevřeno je tvému bratru Řecko, otevřena jest Dalmácie; chce raději být poutníkem v cizí zemi, než tebe vinit z bratrovraždy. Ano, přijmi raději, co ti posílá již ne bratr, ale jaksi tvůj otrok.“ A vyňala z klínu šatu kleště a proutěnou metlu. „A zhřešil-li čím,“ pokračovala, „bratr proti bratru, trestej a zemi, jež je tvá, odevzdej, komu raději chceš.“

Domluvila a tak dojala srdce královo a pohnula i srdci předáků, že se nikdo neubráníl pláči. Král ji vyzval, aby se posadila po jeho boku, ale ona, než se posadila, pravila: „Když jsem tak u tebe našla milost,²⁷⁷ mám ještě jednu prosbu, prosím, neodmítni mně.²⁷⁸ Za veliký hřích synův postačí otcí malíčký trest.“ Tu král řekl: „Vím, kam tím míříš. Ale zamiř raději tam, kde je můj bratr a syn, a přiveď je brzy ke mně ve svatém políbení a v svazku pokoje.“²⁷⁹ A políbil ji. Král se totiž velmi obával, aby se jeho bratr proti němu nespojíl s jeho synem. Když přišli v průvodu paní Wüirpik ke králi, dal jim políbení míru a pravil k synovi: „Synu můj, dobře-li jsi učinil, nebude nikomu lépe než tobě. Pakli zle, bude hřích tvůj stát ve dveřích.“

Kapitola XLVI.

Poté, co Břetislav zpozoroval, že jeho otec uzavřel mír ne ze srdce, nýbrž protože mu nic jiného nezbyvalo, odešel se všemi, kdo přešli do jeho vojska, do kraje okolo hradu Hradce.²⁸⁰ Tam pobýval a marně čekal na nejistou změnu štěstí. Neboť ze všech těch, kdo za ním šli, nikdo se neodvážil vrátit domů. Velice se totiž báli uraženého krále, aby je nezajal a neuvrhl do vězení nebo aby je neodsoudil ke ztrátě hrdla. Když pak král viděl, že si nemůže, jak by chtěl, vylít svůj hněv na synovi ani na jeho přívržencích, povolal bratra Konráda, shromáždil starší země a dal stvrdit přísahou všech předáků,²⁸¹ že po jeho smrti má stolce a českého knížectví nabytý jeho bratr Konrád. A tehdy, posílen radou a pomocí svého bratra, začal král zjevně osnovat pomstu synovi. To neušlo pozornosti jeho syna Břetislava a zanedlouho se u něho sešlo přes tři tisíce statečných mužů. Spěšně se položili táborem u potoka Rokytky, připraveni svěst nazítří boj s králem. Poslal totiž napřed k otcí posla se vzkazem: „Hodlal si mně daleko hledat, hle, zde jsem. Co hodláš učinit později, učíš dnes!“

Nelze však pominout mlčení, co ráci lo božské zjevení provést v hlubokosti té noci. Neboť vypravujeme-li skutky lidské podle měřítka své vědomosti, nebylo by vhodné, abychom mlčeli o velikých věcech Božích,²⁸² jež jsme sami zažili.

Kapitola XLVII.

Tedy v řečené noci, co se mezi knížaty dály výše vylíčené věci, naši patroni, totiž svatý Václav a svatý Vojtěch, navštívili vězně v žaláři, sklíčené velikým trápením, a přesvatou laskavostí je vysvobodili. Stalo se to takto: nejdříve vytrhli přední veřeje i s dveřmi, potom vypáčili zadní, železem pobítá dvířka samého žaláře a také přerazili a ven vyhodili kládu, do níž bývají nohy odsouzenců ukrutně vsazeny. A tu okamžitě zaslechli uši odsouzenců libý hlas, který pravil: „Dosud vám i této vlasti naše přímluvy chyběly, protože od té doby, co vedla vaše knížata tuto válku, více než občanskou, mezi Čechami a Moravou, jste byli nehodni milosti Boží. Ale poněvaď milost Boží, milosrdenství a ohled se vztahuje na svatě Boží a jeho vyvolené a my míříme tam, kam ona shlédla, zajisté se naše přítomnost projeví přímluvou jen tam, kde se dříve projeví smilováním milost Boží. Proto si již budete jisti milosrdenstvím Božím, vstaňte a do kostela pospěšte. Tam všem povězte, že my, svatý Václav a svatý Vojtěch, jsme vás propustili a přinesli mír.“ Ti hned, jako by byli procitli z těžkého snu, již zbaveni pout vyšli na svobodu, zatímco strážci ještě spali, a vykonali, co jim bylo uloženo.

A právě toho dne se objevil ještě jiný zázrak, protože, jak to svatí mučedníci v svém zjevení oznámili, králův bratr Konrád sjednal mír mezi týměž králem a jeho synem. Neboť předtím byli tito mezi sebou tak znesvářeni, že jeden druhého měl v podezření: ten se hrozně bál, aby nepřišel o stolec, onen pak, aby ho otec nezajal. K onomu se přidala mládež jeho věku a většina předáků, totiž lidí osobně ráznějších a v boji statečnějších, tomu zase přáli biskup Kosmas, představení kostelů a všichni věkem starší a v radě užitečnější mocní země, spolu se vši válečnou hotovostí lidu, a ctíli ho s velkou láskou. A vskutku toho času by byl býval spáchán nejhorší zločin po založení hradu Prahy,²⁸³ kdyby svatá laskavost neblahoslavenějšího Václava a veli-

ké milosrdenství všemohoucího Boha neutišily podle přání králova povstání všech předních mužů i lidu.²⁸⁴

Kapitola XLVIII.

Když to viděli předáci, kteří zůstali v táboře, dali vzkázat Břetislavovi: „Ačkoli ty důvěřuješ svému otci a chceš se s ním usmířit, my mu naprosto nevěříme, protože dobře známe jeho vychytralost a lstivost a více se bojíme jeho přátelství než nepřátelství. Neboť jako medvěd ani nejmenší rány nenechá bez pomsty, tak ani on nikdy neupustí od trestu, dokud se za všechno, čím jsme ho urazili, až do posledního nepomstí. Proto buď nás propust, abychom s tvým svolením odešli kamkoli do světa, nebo s námi někde v světě hledej vznešenější paláce. Nikomu totiž nebudeme ochotněji sloužit než tobě, svému pánu.“ Když Břetislav viděl, že stejně jako bojovník beze zbraně nemůže plnit své poslání, tak ani vůdce bez bojovníků nezasluhuje toho jména, rozhodl se raději s nimi hledat chléb v cizině, než sám bez jediného bojovníka s otcem žít doma v pokoji.

I nemeškali a sebrali všechnen dobytek i všechny otroky a přes dva tisíce bojovníků odtáhlo s knížetem Břetislavem k panonskému králi. Král Ladislav ho pokládal za svého příbuzného a vlídně ho přijal. Jeho bojovníkům pak vykázal za bydliště Bánov blízko hradu Trenčina. Toto místo leží uprostřed lesů a v horách a je to velmi výhodné a bohaté loviště. Potrava a jiné životní potřeby byly jim z králova rozkazu dodávány ze sousedních krajín,²⁸⁵ samotného Břetislava s několika druhy si král u sebe nechal v radostech královského dvora.

Kapitola XLIX.

Téhož roku z příkazu krále Vratislava Kosmas, zvolený za biskupa pražského kostela, a rovněž Ondřej, zvolený na olomoucký stolec,²⁸⁶ přišli v průvodu falckraběte Rapota²⁸⁷ do Mantovy. Zde byli, na počátku roku od narození Páně 1092, dne prvního ledna, představeni císaři Jindřichovi III., rozmnožiteli říše. Čtvrtého dne téhož měsíce sjednal řečený hrabě Rapoto, že krásný císař, když seděl v mantovském paláci a po obou stranách měl dlouhou řadu biskupů a hrabat,

zatímco před ním stáli řečení dva biskupové, po delším tichu otevřel krásná ústa a pravil: „Tyto bratry k nám poslal náš věrný přítel, český král Vratislav, abychom podle kanonického a apoštolského řádu z naší moci potvrdili jejich zvolení. Toto rozhodnutí nechceme učinit bez vašeho souhlasu.“

Tu münsterský biskup,²⁹⁸ jenž tehdy přijel z Jeruzaléma, vstal a opíraje se o stůl, na němž ležely berly, biskupské prsteny a ostatky svatých, pravil: „Bylo by velmi nebezpečné, aby skrovný počet rušil to, co již bylo potvrzeno schválením mnohých.²⁹⁹ Vždyť bylo nás při tom mnoho biskupů i mnoho knížat římské říše, byli při tom i legáti apoštolské stolice, když jste svým privilegiem potvrdili, aby obojí biskupství, pražské i moravské, zůstalo jediným a nerozdílným, jak bývalo od počátku.“ K tomu císař řekl: „Nechej jen, ať učiním, zač mne můj přítel prosí, o těch věcech budu uvažovat později, až přijde čas.“ A ihned je zasnoubil prsteny každého k jeho církvi a předal jim pastýřské berly. Když se to stalo, dostali oba biskupové rozkaz, aby se vrátili do Verony a tam čekali, až je falckrabě Rapoto poté, co vyřídí říšské záležitosti, zase dovede do vlasti.

Kapitola L.

Mezitím zlá zpráva šlehla v náš sluch:³⁰⁰ že dne 14. ledna se král Vratislav odebral ke Kristu a že na knížecí stolec nastoupil jeho bratr Konrád.³⁰¹

Ten ihned vypravil rychlého posla k císaři, sliboval mu peníze a prosil, aby volba biskupů, o níž jsme se svrchu zmínili, byla zrušena. Císař však více dbal o spravedlnost, nežli by činil spolek s penězi nepravosti, a pravil: „Co jsem učinil, učinil jsem a nemohu změnit svůj skutek.“ Zarmoucen odešel posel Viklin,³⁰² že nedosáhl toho, o co jménem knížete žádal. Biskupové se pak zdrželi podle císařova rozkazu ve Veroně až do začátku postního času a čekali na návrat řečeného hraběte Rapota, aby je doprovodil. Když potom přijeli do Prahy, právě na Květnou neděli,³⁰³ uvítalo je duchovenstvo i lid a v úterý téhož týdne navštívili knížete Konráda na hradě Boleslavi.³⁰⁴ Kníže mezitím již změnil své smýšlení, vlídně je přijal a slavil s nimi Velikonoce na hradě Vyšehradě.³⁰⁵

A v samý týden velikonoční, okolo 1. dubna, napadlo množství sněhu a uhodily takové mrazy, jako málokdy bývá uprostřed zimy. Máme však jen velmi málo, co bychom psali o skutečích tohoto knižectví, poněvadž po sedmi měsících a sedmnácti dnech téhož roku, co knižectví nabyl, je dne 6. září spolu s životem zase pozbyl.

Po něm nastoupil Břetislav Mladší. Když přijížděl do hradu Prahy, uvítal ho radostně lid vyzváněním kostelních zvonů a veselými reji chlapců i dívek, kteří stáli na rozličných rozcestích a hráli na píšťaly a bubny. A biskup Kosmas sám ho uvítal s duchovenstvem a velikým procesím v hradní bráně před kostelem Panny Marie²⁹⁶ a dovedl ho ke stolci. Podle řádu této země byl dosazen na stolec ode všech předáků a dvořanů²⁹⁷ kníže Břetislav Mladší dne 14. září.²⁹⁸

Kapitola II.

Toho roku nastalo zatmění Slunce dne 20. září v pátek po poledni.²⁹⁹

Dne 1. října přišel jakýsi lžibiskup jménem Rotpert do této země a tvrdil, že po mnoho let spravoval ve vaskonské zemi kavelonský kostel.³⁰⁰ A protože ho poznal náš bratr Osel, zvaný též Asinus,³⁰¹ a dosvědčil, že kdysi konal biskupské úkony, když s ním z Uher putoval do Jeruzaléma, kníže Břetislav i zvolený biskup Kosmas ho vídně přijali a dovolili mu po biskupsku konat služby Boží nebo zpívání žalmů. Co více? Posvětil mnoho kostelů, vysvětil v březnu mnoho duchovních a na Zelený čtvrtek požehnal svatosvaté křížmo.

O Velikonocích k němu přišel jakýsi duchovní, jenž o jeho podvodu jistě věděl, a něco mu tajně oznámil. Kupodivu ani kníže, ani zvolený biskup ho nemohli přimět k tomu, aby tu aspoň krátký čas zůstal, naopak, v samý týden velikonoční se spěšně vydal na cestu do Saska.

Když se však později rozneslo, že to byl lžibiskup, poslali jednoho z Latinů,³⁰² jménem Konstantia, do Vaskonie. Kavelonský biskup Desiderius³⁰³ dal po něm listem vzkázat, že tento kostel neměl nikdy biskupa Rotperta. Poslali též k papeži Klimentovi³⁰⁴ a žádali ho o rozhodnutí,

*co by se činit mělo, když stav tak nejistý nastal.*³⁰⁵

Ten v své odpovědi nařídil kostely znova vysvětit, ale osoby, pokřtěné křížem lžibiskupovým, znova nekřtít, nýbrž jen biřmovat,

podobně že se nemají vysvěcení svěřit podruhé, nýbrž mají toliko stát mezi svěcenci při svěcení a pouhým vzkládáním rukou přijmout požehnání. A tak rány, zasazené matce církvi nepřitelem, byly vyhojeny lékem spravedlnosti, když stav křesťanské víry spravoval papež Kliment Třetí a když Ježíš Kristus, náš Pán, s Otcem a Duchem svatým kraloval po všechny věky věků. Amen.

*Zastav, Múzo, svůj krok, již dosti jsi stvořila kronik.
Řekni, když skončena básně: „Buď sbohem, čtenáři milý!“¹³⁰⁶*

Končí se druhá kniha *Kroniky Čechů*